

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Т. Г. Бакалюк, Н. М. Волошина

*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»*

У статті розкрито сутність процесу фізичної реабілітації, висвітлено особливості проведення методів фізичної реабілітації в Україні.

PHYSICAL REHABILITATION AS AN INTEGRAL PART OF MEDICAL REHABILITATION

T. H. Bakalyuk, N. M. Voloshyna

*SHEI «Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky
of MPH of Ukraine»*

The article deals with the process of physical rehabilitation and describes the peculiarities of physical methods of rehabilitation in Ukraine.

Вступ. Реабілітація – це багатогранний процес відновлення фізичного і психічного здоров'я людини, досягнення її соціально-побутової та соціально-професійної повноцінності, порушених хворобою, травмою або фізичними, хімічними чи соціальними чинниками [6].

Термін «реабілітація» (пох. від лат. «habilitatis» – придатність, здатність, спроможність; префікс «re» – зворотна або повторна дія) означає відновлення придатності, здатності, спроможності. Він вживається у всіх сферах діяльності людини – політичній, юридичній, розумовій, спортивній та ін. У медицині реабілітація визначається як процес відновлення здоров'я і працездатності хворих та інвалідів [2].

Згідно з визначенням ВООЗ, реабілітація – це використання всіх доступних засобів, спрямованих на зменшення наслідків порушення функцій або інвалідизації індивідуума, з метою досягнення оптимальної соціальної інтеграції його в суспільство [3, 9]. Іншими словами, мета реабілітації – це досягнення у відповідні строки стійкого оптимально-адекватного саногенетичним можли-

востям відновлення порушених функцій людини, пристосування її до оточуючого середовища і участь в соціальному житті з попередніми або зміненими в зв'язку з хворобою соціальними функціями.

Медична реабілітація (МР) – багатогранний та багатоцільовий процес, саме тому існують велика кількість трактувань, тлумачень та визначень цього процесу, які регламентують мету і завдання, засоби та об'єми. Найбільш повним визначенням поняття «медична реабілітація» є наступне: МР – це система міроприємств, спрямованих на видужання хворого, компенсацію та відновлення порушених функцій організму та систем, профілактику рецидивів захворювання, його ускладнень. Це визначення передбачає і «доліковування» хворих, і активацію функціональних резервів, і відновлення порушених функцій та дієздатності шляхом використання багатокомпонентних міроприємств, а також закріплення досягнутих результатів [1].

Процес медичної реабілітації поділяють на три послідовні фази: госпітальну (відновне лікування), санаторну (реадаптація) та поліклінічну (диспан-

серне спостереження). В рамках кожної з цих фаз вирішуються конкретні завдання і використовуються відповідні об'єми реабілітації. При цьому, залежно від того, які завдання ставляться перед кожною з фаз реабілітації, визначається її тривалість та організаційна структура [4].

Використання фізичних факторів є невід'ємною складовою медичної реабілітації, проходить паралельно іншим видам реабілітації (психологічної, трудової), які лише в сукупності можуть забезпечити адаптацію хворого до соціально-побутових умов.

Метою роботи є аналіз основних аспектів фізичної реабілітації як складової частини медичної реабілітації.

Основна частина. Невід'ємною частиною медичної реабілітації є фізична реабілітація (ФР), яка застосовується на усіх етапах лікування. Однак існують розбіжності в трактуванні термінів ФР, назви професії в Україні й за кордоном.

Видана в 2006 році Європейською Асоціацією фізичної та реабілітаційної медицина книга «White Book on Physical and Rehabilitation Medicine» дає наступне визначення реабілітації, поділяючи її на фізичну медицину та реабілітаційну медицину. Згідно з цим виданням, фізична медицина – це медична дисципліна, яка використовує на науковій основі фізіологічні механізми, фізичне та ментальне тренування, метою яких є відновлення порушених функцій організму. А реабілітаційна медицина – це активний процес, за допомогою якого пацієнти, в яких є інвалідність внаслідок травми або захворювання, досягають повного відновлення або, якщо повне відновлення неможливе, здійснюється реалізація їх оптимального фізичного, ментального та соціального потенціалу та інтеграція в соціальне середовище [8].

Терміни «фізична терапія» і «фізіотерапія» в англомовних літературних джерелах є синонімами. Своє ексклюзивне право на ці назви проголошує Світова конфедерація фізичної терапії (World Confederation for Physical Therapy – WCPT), яка визнає, що назва професії і терміни, що вживаються для опису професійної діяльності у понад 100 країнах-членах конфедерації відрізняються і, в основному, залежать від історичних особливостей розвитку професії. Найпоширенішими термінами є «фізична терапія», або «фізіотерапія» та «фізичний терапевт», або «фізіотерапевт». Конфедерація вважає розуміння рухової діяльності людини основою знань і умінь

фізичних терапевтів і проголошує це твердження базою для можливих редакцій опису фізичної терапії. Існує відповідність між національним тлумаченням терміну «фізична реабілітація» та інтернаціональним тлумаченням терміну «фізична терапія» (англ. physical therapy). Ці терміни мають дуже близьке смислове навантаження. Ключовими аспектами є, по-перше, напрямок професійної діяльності на функціональне відновлення (реабілітація) хворих та інвалідів, і, по-друге, застосування однакових засобів і методів впливу, серед яких основними є фізичні вправи [7].

Як бачимо, Європейська термінологія суттєво відрізняється від прийнятої в нашій країні. В Україні поняття «фізична реабілітація» і «фізіотерапія» не ототожнюються. Термін «фізична медицина» відповідає терміну «фізіотерапія», яка хоч і пов'язана з медичною реабілітацією, але є окремою наукою, яка вивчає дію природних та штучних фізичних факторів. Останнім часом термін «фізична реабілітація» ототожнюють з медичною реабілітацією, що не вірно [1], під фізичною реабілітацією потрібно розуміти міроприємства, які спрямовані на відновлення/покращення рухової активності пацієнта шляхом використання комплексу фізичних вправ, які відновлюють/покращують стан локомоторного апарату, виявляють і розвивають резерви та компенсаторні можливості організму шляхом освоєння втрачених рухових навичок. Тобто, суть фізичної реабілітації полягає в підвищенні фізичної працездатності хворого за рахунок формування нових та закріплення вже існуючих рухових навичок і вдосконалення таких фізичних якостей організму, як сила, виносливість, швидкість, гнучкість, спритність та ін.

Метою цього виду реабілітації є покращення фізичних якостей і підвищення адаптаційних резервів організму засобами та методами фізичної культури, елементів спорту та спортивного тренування, масажу, кінезіо- та механотерапії. Оптимальним кінцевим результатом ФР є відновлення здоров'я та реінтеграція пацієнта в трудове і соціальне життя.

Підготовка фахівців з фізичної реабілітації розпочалася у вищих навчальних закладах України фізкультурного профілю на базі кафедр лікувальної фізкультури у 1994–1995 рр. Для цього було використано багаторічний досвід навчання інструкторів лікувальної фізкультури. Швидкому розвитку фізичної реабілітації як окремої освіт-

ньої, наукової та практичної галузі також сприяла співпраця з голландськими, шведськими та канадськими фізичними терапевтами у рамках різноманітних проектів та програм.

ФР в Україні здійснюється в спеціалізованих реабілітаційних центрах та на базі реабілітаційних відділень медичних закладів. Реабілітаційні методи проводяться виключно фахівцем з фізичної реабілітації або під його керівництвом і контролем. Підготовка спеціалістів даного профілю в Україні здійснюється у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації за спеціальністю «Фізична реабілітація» та освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст», «магістр». Фахівці з ФР займаються відновлювальним лікуванням пацієнтів у медичних установах, навчально-реабілітаційних центрах, закладах освіти та соціального захисту населення, спортивно-тренувальних центрах тощо. Клінічна діяльність фахівця з ФР складається з обстеження, оцінювання, визначення діагнозу, складання прогнозу та проведення реабілітаційних методів із застосуванням засобів відновного лікування [5].

Таким чином, на Україні в системі міроприємств медичної реабілітації ФР відводиться роль складової частини, призначеної для відновлення конкретної функціональної, а саме, рухової

системи організму. Подібно до ФР існують інші види реабілітації – кардіологічна, психологічна, нейрореабілітація, імунореабілітація та ін., міроприємства яких є складовою частиною загального комплексу реабілітаційної програми пацієнта. Кожний з цих видів реабілітації має свою мету, завдання та методи їх реалізації в рамках конкретної функціональної системи, яка постраждала внаслідок патології.

Висновки. Фізична реабілітація – це комплекс оздоровчих заходів, що застосовуються за чітко організованою програмою, призначеною залежно від діагнозу та індивідуальних проявів хвороби у кожного пацієнта. Фізична реабілітація спрямована на досягнення максимально повної фізичної адаптації людини, є складовою медичної реабілітації та супроводжує і доповнює її на всіх етапах відновлення здоров'я.

Спектр реабілітаційних заходів, що використовуються у відновлювальному лікуванні, вимагає створення адекватних умов для їх проведення. Тому розширення мережі реабілітаційних відділень і центрів є прогресивною формою розвитку системи охорони здоров'я. Дані аспекти реабілітаційного процесу можуть стати об'єктом подальших наших розробок у контексті досліджуваної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Золотарева Т. А. Медицинская реабилитация / Т. А. Золотарева, К. Д. Бабов. – К. : КИМ, 2012. – 496 с.
2. Медична та соціальна реабілітація : навч. посіб. / за заг. ред. І. Р. Мисули, Л. О. Вакуленко. – Тернопіль : ТДМУ, 2005. – 402 с.
3. Международная классификация функционирования, ограниченной жизнедеятельности и здоровья. – Женева : Всемирная организация здравоохранения, 2001. – 342 с.
4. Сучасні стандарти та критерії в галузі реабілітаційної медицини / ред. В. П. Лисенюк. – К. : НМУ, 2001. – 71 с.
5. Про подальший розвиток та удосконалення лікарсько-фізкультурної служби в Україні : наказ МОЗ України № 614 від 27.10.2008 р.

6. Физическая реабилитация : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / под общей ред. проф. С. Н. Попова. – 3-е изд. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. – 608 с.
7. Physical and rehabilitation medicine and self-management education: a comparative analysis of two approaches / F. F. Jansma, S. V. Twillert, K. Postema [et al.] // J. Rehabil. Med. – 2010. – Vol. 42(9). – P. 808–814.
8. Negrini S. The White Book on Physical and Rehabilitation Medicine in Europe / S. Negrini, M. G. Cerauolo // Am. J. Phys. Med. Rehabil. – 2008. – Vol. 87, No. 7. – P. 601–606.
9. World Health Organization (WHO). International classification of impairments, disabilities, and handicaps (ICIDH). – Geneva: WHO, 1980. – 175 p.

Отримано 11.06.14